

dr Svetlana Marković-Šrbac

HRASTOVITOST ŽIRA ILI:

O TEMI INICIJACIJE U SRPSKOJ NARODNOJ BAJCI IZ UGLA PSIHOLOGIJE

Pojam inicijacije pripada etnološko-psihološkoj sferi, ne toliko domenu priovedačke umetnosti. Obimna etnološka literatura svedoči da bi bajke, na sličan način kao i mit, moglo biti osnova za rekonstrukciju pojedinih drevnih obreda, da bi moglo da ukažu na neke od bitnijih elemenata rituala prelaza, na primer. Tumač književnog dela koji bi sa etnološkog stanovišta krenuo u potragu za odgovorom na pitanje: postoje li elementi pomenutog obreda u srpskoj narodnoj bajci, mogao bi da uspostavi niz paralela između strukture bajke i strukture obreda, između faza kroz koje prolazi književni junak i onih kroz koje prolazi inicijant. Međutim, obilje zanimljivih podataka našao bi i onaj tumač koji temi inicijacije u narodnoj bajci pristupi iz ugla savremenih psiholoških studija. Posebno inspirativan u tom pogledu je tekst Džejmsa Hilmana („Kod duše”, Fedon, Beograd, 2008)¹, jednog od najvećih stručnjaka današnjice u domenu arhetipske psihologije. Psihološki pristup elementima inicijacije pokazao se funkcionalnim u otkrivanju poruke fantastične priповетke kao specifično „kodiranog” uputstva, kataloga pravilno zauzetih životnih stavova.

O tome može da posvedoči tumačenje bajke „Otac i njegove kćeri”.² Junakinja ove priповetke predstavlja radikalni model otkrivanja sopstvene paradigme i po mnogo čemu se razlikuje od drugih ženskih junakinja u bajkama. Nakon svade sa ocem koji ju je izgrdio jer mu je „nešto iskvarila”, jedna od čerki beži od kuće prorušena u muškarca. Prve noći, put je nanese na seosko imanje i ona zamoli domaćina da tu konači. Nagrada za podvig koji će iste večeri učiniti stići će u vidu konja - Nakarade.

KLJUČNE REČI:

inicijacija, obred, separacija, marginalizacija, agregacija, motiv, venčanje-svadba, kod

KEY WORDS:

initiation, rite, separation, marginal, uniting, motif, wedding, code

¹ Hilman, Džejms: „Kod duše”, Fedon, Beograd, 2008. godine (nadalje: Hilman)

² Čajkanović, Veselin: „Čudotvorni prsten”, Prosveta, Niš, 2002, str. 137 (bajka pod brojem 62)

Hilmanova studija „Kod duše”³ na jedan originalan način reanimira Platonovu ideju o urođenim predstavama, pozvanju sa kojim dolazimo na svet. Pozivajući se na čuveni mit o Eru iz desetog poglavlja „Države”, Hilman nas podseća na antički koncept o neponovljivosti koju svaki čovek nosi u sebi i „koja traži da bude proživljena i koja je prisutna i pre no što može biti proživljena”.⁴ Ma kako da se ta neponovljivost označavala (karakter, sudska, urođena predstava, pozvanje, paradigma, obrazac...), ona je žir, seme u kome su upisane sve mogućnosti jednog ogromnog, budućeg hrasta – pojedinačno proživljenog života. Naš individualni razvoj ima smisla samo ako otkriva neki aspekt izvorne predstave. Ako počnemo da posmatramo ulogu mita, bajke, muzike, umetnosti uopšte iz ugla pomoći koju nam pružaju u toj rekonstrukciji sopstvene paradigme i sećanja na lično pozvanje, oveštalo značenje pojma inicijacije se kruni. Otvara se polje za postavku sledećeg pitanja: da li je konačna svrha usmenog priovedanja prostiranje mape pred slušaoca, svojevrsnog uputstva za otkrivanje zaboravljenog zapisa u žiru?

Prateći Erovo svedočanstvo, Hilman nas podseća da su duše izabравши „kocke” - obrasce svojih budućih života, krenule ka Leti, vodi zaborava. Jer, obrazac mora ostati tajna. Njegovo otkrivanje tek biće indikator osmišljene egzistencije. „Svi imamo osećanje ličnog pozvanja, osećanje da ne živimo bez razloga”⁵, ali smo taj razlog zaboravili. Svaki, pa i minimalni napor pojedinca da vaspostavi sećanje na zaboravljeni obrazac može biti posmatran kao koračanje inicijanta svetom stazom samospoznaje. Prvac, upozorenja, tačke skretanja, preusmerenja, cilj, pažljivo su ucrtani u priovednim mapama ranih civilizacija i starih naroda. Poznajemo ih od detinjstva kao mit i kao bajku.

Po ovoj tezi, priovedač bi bio prenosilac uputstva. Junak bi bio model. Čudesni pomagači i povoljne situacije bili bi otelotvorene Dajmona, tajnog ličnog pratioca, andela čuvara koji zna tajnu žira i brine o ostvarenju semenog zapisa. Neprijatelji bi bili otelotvorene Nužnosti, Anankine prede. Junakinja bajke „Otac i njegove kćeri”⁶ predstavlja radikalni model otkrivanja sopstvene paradigme i po mnogo čemu se razlikuje od drugih ženskih junakinja u bajkama. Nakon svađe sa ocem koji ju je izgrdio jer mu je „nešto pokvarila”, jedna od čerki beži od kuće prerušena u muškarca. Prve noći, put je nanese na seosko imanje i ona zamoli domaćina da tu konači. Nagrada za podvig koji će iste večeri učiniti stići će u vidu konja - Nakarade.

---

³ Hilman, Džeјms: „Kod duše”, Fedon, Beograd, 2008.

⁴ Hilman, str. 25.

⁵ Hilman, str.22

⁶ Čajkanović, 62

1. LIČNI DAJMON

„Domaćin upita curu: „Šta najvoliš da ti dam?” Ona mu reče: „Ja najvolim da mi daš dobra konja, ako imaš”. Domaćin odgovori: „Imam dobra konja, ime mu je Nakarada. On zna sa svakim govoriti kao čovjek. Baš će ti njega dati pa ga vodi.”

Mada nomenklatura pomoćnika upućuje na ružno, neugledno stvorene (mitološki vezano za podsvest i animalne nagone u čoveku), moć razmišljanja i govora, vidovitog vođenja junakinje ka ostvarenju sopstvene paradigme, otkrivaju u njemu prisustvo božanskog Dajmona, ličnog vodiča. Simbolika konja je ambivalentna, solarna i lunarna, jer ovu životinju nalazimo u zaprezi kako paganskih bogova sunca, tako i bogova okeana. On predstavlja i instinkтивnu životinjsku stranu, ali i intelekt, um, razboritost.⁷ Pripovedač sam skreće pažnju slušaocu na ovo dvojstvo u konjskoj prirodi. U prvi mah, kao osnovni atribut Nakarade, on nam predočava moć kako verbalnog, tako i neverbalnog komuniciranja sa junakom:

„Cura pomisli: „Kako će ja sada ovuda preći?”-„Šta misliš?” upita Nakarada. „Mislim kako će preći”. – „Ne misli“, reče konj, „ja će preskočiti”.

U ovom momentu junakov Dajmon je bez sumnje biće koje poznaje veštinu stavljanja fizičke snage u službu nauma, višeg cilja (preskok). Međutim, jedan od zadataka koji će pred junakinju – deliju devojku biti postavljen iza gradskih zidina, otkriva jednu tajnu stranu Nakaradine prirode- njegovu vezu sa divljinom:

„Lasno ćeš ti za to”, reče konj. „Ja će tebe iznjeti u planinu do jezera, pa ti sjaši te se ispenji na jelu, a ja će se sakriti u šumu. Tebe će onda opaziti kobila i reći će ti: siđi amo da te izjedem, a ti ćeš joj reći: nemoj, živ ti Nakarada. A ona će reći: a gde ti je Nakarada? A ti ćeš joj reći: evo ga u šumi, a ona će onda zarzati, i ja će doći, a ti onda siđi slobodno, ništa ti biti neće, te dođi pa je zauzdaj. Kada povedeš mene i kobilu, svi će konji za nama.”

Iz Nakaradinih reči jasno je da je neko njegovo ranije prisustvo u divljini, kraj planinskog jezera, upamćeno. Ženski animalni princip, predstavljen u tamnom svetlu kao neprijateljski, ljudožderski, oličen je u divljoj kobili sa devetoro ždrebadi.

⁷ Kuper, Dž. K: Ilustrovana enciklopedija tradicionalnih simbola“, Nolit, Beograd, 2004, str.69.

Kobila takođe ima moć govora, što je povezuje sa Nakaradom, međutim, ona ovo svojstvo razuma koristi u destruktivne svrhe (ubijanje, proždiranje). Trag spajanja i sklada lunarnog i solarnog principa, divljeg i civilizacijskog otkriva se potom u njenoj spremnosti da se pokori pomenu Nakaradinog imena i njegovoj volji. Ona rže u znak radost što vidi Nakaradu (možda oca njenih devetoro ždrebadi), dozvoljava junaku, deliji devojci, da je zauzda i poslušno napušta prostor nesputane slobode (planine) da bi sišla u svet civilizacije pripitomljena i vezana kao lovački trofej.

Nakaradino ime predstavlja simbol povezanosti sa divljom kobilom ali i simbol devojčinog nakaradnog izgleda u muškoj odeći. Mapa inicijacije zahteva od nje da konju pridruži kobilu, da svetu pridruži tamu, jer samo u tom slučaju svi će ostali konji, kao otelotvorene instikata, nagona, poslušno krenuti za njom i staviti se u službu carstva, odnosno sopstva, celovite ličnosti. Hilmanovim rečima, Nakarada Dajmon upućuje inicijanta u dvostrukost, dvopolnost ljudske prirode i neophodnost suočavanja sa tom dvostrukosću. Individua je samo naparašena, nakaradna maska ukoliko se ne odvazi da ispita granice i svoje muške i svoje ženske prirode.

2. ANANKINO UŽE

Dejstvo Nužnosti, antičke Ananke koja se metaforično može sagledati kao uže oko vrata svake pojedinačne subbine, u bajci je predstavljeno dejstvom neprijatelja – krutog, besnog oca, aždaje, nemilosrdne carske kćeri, cara, kneževa i diva. Otac svoje neprijateljstvo ispoljava grdnjom: „...pa mu jedna nešto iskvari, te je otac počne karati.” Aždaja svoje neprijateljstvo demonstrira proždirućom silom skrivenom u tami: „**Kad večeraju odu da spavaju, a ona djevojka uzme sablju, pa ode da čuva domaćinova sina. Oni zaspu, a djevojka ostane sjedeći, pa se i njoj počne drijemati, dok nešto otvorí vrata... a nešto se pomoli kao aždaha...**” Carska kćer, supruga maskirane junakinje, neprijateljstvo iskazuje tajnim zahtevom za pogubljenjem: „**Ti posjeci tvoga zeta: ono nije čovjek već cura kao i ja.**” Car neprijateljstvo prema junakinji iskazuje pred kneževima izricanjem namere da pogubi „zeta”: „...pa sad hoću jedno da pogubim, jer ne mogu zajedno da žive. I to ћu zeta svakako pogubiti.“ Da su kneževi neprijateljski nastrojeni prema junaku očigledno je na osnovu pohoda na koji ga šalju (skupljanje harača u odmetnutoj zemlji, dovodenje divlje kobile i devetoro ždrebadi iz planine, kradja krune cara divskoga).

Najdinamičniju, zaključnu epizodu, međutim, pripovedač posvećuje nadmudrivanju junaka, delije-devojke sa carem svih divova. Ovaj neprijatelj je najopasniji i najmoćniji u telesnom, fizičkom smislu. Njegova kletva označiće potvrdu da je junakinja stigla do kraja inicijantske potrage za sopstvenim zapisom ili paradigmom, odnosno da je do kraja ostvarila potencijale koji su joj sudbinom predodređeni:

„Onda car (divski) prokune djevojku i reče: „Ako si muško da budeš žensko, ako si žensko da budeš muško!” Tada djevojka postane muško i odnese krunu cara divskog... Onda ga (knezovi) dočekaju, i car mu načini mjesto kod sbe, i razgovarahu se kako je izbavio krunu. Kad se svanulo, reče kćer svom ocu: „Nemoj mi nikad pogubiti muža, ni ga kuda spremati da pogine.”

Svaki od pomenutih aktera izazvao je nepovoljnu situaciju po junakinju. Dok je anđeo čuvar, Dajmon, jedan, Anankini prsti se javljaju u množini. Nasuprot konju Nakaradi predstavljaju moćnu protivsilu koja poprima brojna, različita lica. Svim tim licima je zajednička moć koju u datom trenutku imaju nad junakinjinom sudbinom: otac joj je gospodar kao glava porodice u kojoj je rođena, supruga joj je gospodar u ložnici novoostvarene zajednice, car joj je gospodar kao poglavar države, kneževi kao carevi savetnici, a div kao gospodar života i smrti, budući da od poslednjeg, trećeg podviga zavisi izvesnost pogubljenja. Osim gospodarskih atributa, sva lica nužnosti imaju još jednu zajedničku crtu – agresivnost, bilo da je otvoreno verbalna (otac), otvoreno fizička i verbalna (aždaja, kobila, div) ili prikriveno i verbalna i fizička (supruga, car, kneževi).

3. NUŽNOST: OTAC

Ona lica nužnosti koja dejstvuju pre osnivanja novog vida socijalne integracije (braka) su jednostavna i otvorena u agresiji. Junakinja je izložena grdnji od strane patrijarhalno-autoritarnog oca koji je navikao da su mu sve kćeri jednake („...imao dosta kćeri, pa mu jedna nešto iskvari...“) i pretnji proždiranjem od strane aždaje, čudovišta koje u pogledu ljudskog roda ima jednostrukе, opštepoznate, destruktivne ciljeve. Odgovori na ovakve Anankine stege bili su, u prvom slučaju: pružanje otpora otvorenim ispoljavanjem gneva prema autoritetu, odricanje od starog identiteta, maskiranje, kretanje u potragu za novim identitemom: „**Ona se na to ražljuti, pa skine svoje odijelo, a obuče muško, i ode u svijet.**“

Junakinja ima potrebu da dvostruko markira distancu – i svojom pojavom, promenom spoljašnjeg portreta i prostornom udaljenošću. Dakle, ukoliko želimo da ostanemo dosledni pokušaju da Hilmanovu teoriju žira iščitamo na tlu bajke, kao svojevrsnom uputstvu za otkrivanje individualnog zapisa, morali bismo da distanciranje od početnog stanja, fizičko i prostorno, označimo kao prvi korak na mapi inicijacije (ovde shvaćenje kao put samospoznavanja).

4. NUŽNOST: AŽDAJA

Pošto je pružila adekvatan odgovor na prvu nepovoljnu situaciju koju je Ananka postavila pred nju (očeva agresija), junakinja se našla u poziciji da moli stranca za novo, kratkotrajno utočište. To strano lice na mapi priče pripovedač jednostavno naziva domaćinom. On je posednik doma, onoga čega se junakinja na početku svog puta nužno odrekla. To više nije otac delije-devojke, ali mu, na neki način, predstavlja pandan (kao što je njen otac imao dosta kćeri, domaćin je imao mnogo sinova; u mogućnosti je da pruži sklonište-vatru, hranu, prenoćište...). Ali, postoji jedna ključna razlika između ove dve očinske figure: prva očinska figura nije zahtevala od crke ništa osim poslušnosti; drugoj figuri, domaćinu, pomoći nepoznatog mladića-prerušene devojke izuzetno treba jer je u opasnosti da izgubi poslednjeg, najmlađeg sina. Dakle, ovoj drugoj očinskoj figuri su potrebni odlučnost i borbenost mlade osobe koju je primio na konak. Ta odlučnost i borbenost su suptilno predstavljeni bdenjem, budnošću, a eksplisitno sabljom. U ovom trenutku prvi put slušalac može vizuelno da upotpuni spoljašnji portret prerušene junakinje, da muškoj odeći pridoda i oružje, atribut bez koga suočavanje sa drugim neprijateljem-aždajom ne bi bio moguć: „**Oni zaspu, a djevojka ostane sjedeći... skoči na noge, pa pogleda na vrata, a nešto se pomoli kao aždaha, a ona uze sablju pa presječe aždahu i opet sjedi u sobi dok se svanulo.**”

Druga očinska figura je junakinji nadomestila ono što joj je prvi otac uskratio – izazov, priliku da nasuprot uspavanoj poslušnosti demonstrira budnost volje. Aždaja koju seče ima u ovom kontekstu dva ključna atributa: noć i proždrljivost. Oni sažimaju tradicionalno, opšte značenje ovog simbola po kome aždaja predstavlja zle i haotične sile u svetu ili u čovekovoj vlastitoj prirodi.⁸ Ono što nadalje određuje ovog, novog neprijatelja na junakinjinom putu ka otkriću sopstvenog zapisa, jeste mesto njegove objave. A to su vrata.

---

⁸ Kuper, str.106.

„Ponekad se dve mitološke zveri ili krilate zveri pokazuju s obe strane drveta života, a često na vratima kao čuvari blaga, bilo podzemnog bogatstva ili ezoteričnog znanja.”⁹

Drugim rečima, junakinja će se domoći tajnog znanja samo ukoliko savlada haos i zlo u sopstvenoj prirodi. Da bi to uradila nije dovoljno samo otvoreno pokazati gnev i markirati distancu. Neophodno je direktno suočavanje sa haosom. Junakinja to čini uz pomoć sablje. Nedorečeno je ostalo da li je sablja sastavni deo maske koju je ponela iz očevog doma ili je atribut stečen u kući domaćina koga mori aždaja. Sve u svemu, oružje kojega se latila ima složenu konotaciju. U duhu jungovske tradicije, simboliku mača možemo potražiti u preobražaju. Uz pomoć mača junak komada aždaju, zmaja, a to, u psihološkom smislu, znači razlikovanje instikata, definisanje nesvesnih sadržaja. Komadanje čudovišta mačem je alegorija svesne odluke o korišćenju slobodnog libida. Drugačije rečeno, odluku o tome kojim putem treba da se kreće, treba da doneše svesna osoba, a to je bitni preduslov da bi nesvesno dalje napredovalo.¹⁰

Ono što će se razviti iz rasecanja aždaje u ovoj bajci jeste upravo komunikacija sa konjem Nakaradom. Jungovskim rečnikom, jedan oblik psihičke energije (sablja-odlučnost, budnost, volja) omogućio je kontakt sa drugim, dotle skrivenim energetskim silama u junaku - sa konjem, osvešćenim instinktom. U Hilmanovom duhu rečeno, stanje budnosti u pogledu sopstvene prirode, usredsređenost na obračun sa negativnim aspektima te prirode u samoći, van ometajućih aspekata spoljašnjeg sveta, omogućilo je junakinji da se domogne najvrednijeg blaga do kojeg individua može doći – razaznavanja svog unutrašnjeg glasa, ili glasa Ličnog Dajmona. Dakle, sledeći korak na putu inicijacije ili samopoznanja, govori nam model delije devojke, bio bi odlučan, svestan čin obračunavanja, sagledavanja animalnih, destruktivnih sila u ljudskoj prirodi. Posledica svesnog čina (sečivo sablje) je povišeni stepen svesti o pozvanju i prisustvu nebeskog vodiča, unutrašnjeg glasa. U svetlu hrišćanske tradicije, aždaja je jedan od četiri vida Đavolova¹¹, a otac-domaćin vrhovni muški princip, Bog¹². Otac sedmorice zaspalih sinova koji su postradali od aždaje u toku prve bračne noći (jedne od tri ključne inicijacione tačke u životu pojedinca¹³) upozorava junakinju na opasnost: mnogi nisu završili putovanje, mnogi nisu otkrili zapis u žiru sopstvenog hrasta. „Pojedeni“ su u stanju usnulosti i odsustva svesti: „**Ne znam, otidu u ložnicu, kad ujutru, a njih nema.**“

---

⁹ Isto

¹⁰ Jung, K. G: „Lavirint u čoveku“, Ars Libri, Beograd, 1995, str. 63-71

¹¹ Kuper, str.107

¹² Kuper, str. 121

¹³ Đorđević, T: „Životni krug”, Prosveta, Niš, 2002, str. 177

U jednom trenutku, napominje pripovedač, pojačavajući napetost pre čudovišne objave, ista opasnost preti i junakinji: „**Oni zaspu, a djevojka ostane sjedeći, pa se i njoj počne drijemati...**”

Ono što junaka priče čini junakom, izgleda, jeste sposobnost da se u odsutnom momentu odupre „dremežu”. Ili je ta sposobnost jednostavno pojačano, osvešćeno prisustvo Vodiča.

5. NUŽNOST: SUPRUGA

Treći ometač delije-devojke na putu otkrivanja zapisa na sopstvenom žiru jeste carska kćer, nenadano zadobijena supruga:

„**Tada car reče: „Znaš li ti da sam ja rekao onome kćer ko preskoči ogradu?” - „Pa dobro”, reče cura, „ja sam preskočio, daj je meni”.**

Junakinja je od samog početka putovanja u latentnom neprijateljstvu sa ženskim principom. Njene sestre su obezličene, poslušne, neme figure od kojih se treba distancirati („**Bio jedan čovjek pa imao dosta kćeri...**”), njena ženska odeća i nagost njenog, ženskog tela je nešto što treba sakriti, a potom poništiti („... pa skine svoje odijelo, a obuče muško...; tada devojka postane muško...”), neveste proždranih domaćinovih sinova ostaju u životu, kao da su u tajnom savezu sa aždajom; carska kći zahteva od oca da pogubi deliju-devojku („**Ti posjeci svoga zeta: ono nije čovjek, već cura kao i ja... Odmah posjeci moga muža, ja s njim više življjeti neću**”); planinska divlja kobila hoće da je pojede („**Siđi amo da te pojedem**”). Junakinja od samog početka vojuje protiv sopstvene ženske prirode čiji je negativan aspekt (nagon, animalnost, čulnost) oličen u aždaji i drugim ženskim figurama.

Carska kćer je aspekt same junakinje, razočaran sopstvenom nemoći da potpuno zagospodari svesnim delom svoje ličnosti i obuzda uticaj nagonskih, haotičnih sila na životni tok. Kao da prvi voljni čin obračuna sa destruktivnom, nagonskom silom sopstvene prirode nije dovoljan. Zakon Ananke prisiljava junakinju da u još nekoliko navrata dokaže istrajnost u toj borbi. Da bi smogla snage i istrajala, junakinja je prinuđena da evoluira u poverenju u sopstveni unutrašnji glas, da to poverenje učini neraskidivim delom svakog svesnog čina. Smisao njenog trećeg koraka je da se treba osloniti na glas koji unutar svesti govori: „...ja će preskočiti... ja će tebe odnijeti u zemlju odmetnu... ja će tebe iznjeti u planinu do

jezera...ti ćeš lasno uzeti krunu cara divskoga..." Poruke koje za deliju-devojku ima njen tajni vodič, Nakarada, svode se na podstrek, bodrenje i afirmaciju junakinjinih težnji. One joj potvrđuju da su prepreke na putu inicijacije kao samorazotkrivanja savladive.

6. NUŽNOST: CAR I KNEŽEVI

Koliko je važno pripovedaču da slušalac upravo ovu poruku pravilno razume, govori grupisanje figura omotača u medijalnom delu bajke: ocim carske kćeri, i car i kneževi su naklonjeni pogubljenju delije-devojke. Nasuprot carskoj kćeri koja plahovito, žustro, u skladu sa ženskom nepromišljenošću, zahteva brzo uništenje junaka (**„Odmah posjeci mogu muža...”**), car, pod uticajem kneževa svoju volju diplomatski prikriva pod maskom neophodnog izvršenja teških obaveza. Očigledno je impuls destrukcije, inicijalno, jači na strani ženskog principa.

Ni car ni kneževi kao figure vladara i racia, nisu imuni pred tamnom snagom ženske destruktivnosti, ali je obuzdavaju strpljenjem, odlaganjem presude zarad postizanja konkretnih, korisnih, materijalnih ciljeva (harač, konji, kruna). Ukoliko i ove figure shvatimo kao aspekte same junakinje, agon ženskog i muškog principa unutar jedne individue postaje potpuno saglediv-nasuprot impulsivnoj destrukciji stajaće promišljena, odložena destrukcija ili, pak, postignut cilj višeg reda (i harač, i konji i kruna su vrednosti i na realističkom i na metaforičnom planu, gradativno nanizane). Muški aspekt same junakinje biće nagrađen ukoliko ona istraje u poverenju prema sopstvenom razumu, odnosno unutrašnjem glasu Dajmona koji je vodi ka ostvarenju sopstvene paradigmе. U svakom narednom istrajanju, ona će dobiti vredniju nagradu (novac, deset konja, krunu) i priliku za prisniji odnos sa carem. Nakon prvog podviga (sakupljanje harača u zemlji odmetnoj), car će je samo poslati kod svoje kćeri; nakon drugog podviga (dovođenje divlje kobile i devet ždrebadi), dočekaće je zajedno sa kneževima, a nakon trećeg (donošenje krune cara divskoga), car je dočekuje sam:

„Kad to car vidi, ...primi blago, a zeta posla svojoj kćeri; ...i car i knezovi dočekaju ga i mjesto mu načine i razgovarahu se; ...i car mu načini mjesto kod sebe, i razgovarahu se...”

Simbolika carske figure je veoma bogata. Zadržavanje pripovedača na epizodama carskih zadataka u svetlu te simbolike samo dobija na značaju. Ovaploćenje boga sunca, sin neba car u mnogim mitologijama predstavlja u stvari nebesku, duhovnu vlast, vrhunsko savršenstvo i mudrost.¹⁴ Napor junakinje da joj car i kneževi načine „mjesto“ do sebe i da se sa njom „razgovaraju“ kao sa sebi ravnom je, u stvari, duboka alegorija duhovnog sazrevanja, posedništva nad ezoteričnim znanjima, nad mudrošću. Kneževi i car su figure inicijanata koji su sopstvene potrage za životnim obrascima krunisali uspehom i postali vladari mudrosti. Junakinjin cilj je da sedi sa njima za istom duhovnom sofrom.

Svako od tri teška iskustva savladala je osluškujući unutrašnjeg Vodiča, Nakaradu. Svako od tih iskustava učinilo ju je bogatijom. A poslednje ju je odvelo konačnom iščitavanju zapisa u sopstvenom žiru. I, mada je impuls hrasta u njoj od početka govorio da nametnute granice nisu njene granice (tek jedna od kćeri, široki jendek, odmetna zemlja, divlja kobila, div), da može da nosi odelo i opremu junaka, da ženi princezu, da sedi sa carem, tek poslednji neprijatelj ju je odveo potpunom ostvarenju.

7. NUŽNOST: DIV

Govoreći rečnikom simbola, arhetip diva¹⁵ predstavlja emocionalne faktore sirove snage koji još nisu ušli na područje ljudske svesti. Divovi imaju ogromnu snagu i poznati su po svojoj gluposti. Moguće ih je prevariti. Oni su žrtve svojih afekata i zato su bespomoćni uprkos velikoj snazi. Snažni emocionalni impulsi koje oni predstavljaju su još ukorenjeni u arhetipskom podzemlju i kad se postane žrtva ovih neobuzdanih impulsa, onda smo divlji, izvan sebe, besni, glupi kao divovi; možda pokažemo ogromnu snagu, ali na kraju smo slomljeni.

U psihološkom svetlu, dakle, poslednji neprijatelj delije-devojke bila bi Glupost. Do divovske zemlje stiže se, kaže pripovedač, preko mutne, smrdljive vode, pokraj jabuke gorkih i otrovnih plodova, a kraj puta označava stara žena koja pali vatru dojkama ne znajući za lopatu – divova majka. Oružje kojim će delija-devojka ratovati protiv diva, gluposti, je adekvatno – lukavost. Naoko će preuzeti odlike divovske zemlje – popiće mutnu vodu,

¹⁴ Kuper, str.28

¹⁵ Kuper, str. 34

poješće gorku jabuku, a zatim prosvetliti divovu majku i zadobiti zahvalnost (načiniće joj drvenu lopatu da starica ne bi povređivala dojke vatrom).

Kuper govori o divu kao simbolu stihijne, praiskonske sile, tame i noći, figuri koja može imati ambivalentnu ulogu zlotvora i dobrotvora.¹⁶ Priča „Otac i njegove kćeri” može doneti još jednu potvrdu o dvostrukoj ulozi diva. Mada juri za devojkom-kradljivcem krune, preteći da je uništi, div joj svojom kletvom i neprijateljstvom čini samo dobro-pretvara je u muškarca, u hrast kome je žir devojčine subbine od početka težio. Od tog momenta ona nije više nakarada maskirana u kostim muškarca, već novo biće. Završetak priče, sa blago lascivnim podtekstom, komentarom carske kćeri nakon treće noći provedene u ložnici, takođe govori o junakinjinom novom identitetu („**Nemoj mi nikad pogubiti muža, ni ga kuda spremati da pogine.**”).

Model delije-devojke nosi još jednu poruku: ne može se zadobiti vrhunska mudrost i sesti na presto samospoznanje ukoliko se ne okuse mutna voda i gorke jabuke gluposti.

8. DAJMON I ANANKE

Usmeni pripovedač nas svakom epizodom navodi na zaključak da moć junakovog Dajmona nadilazi moć Nužnosti, ili, na još intrigantniju prepostavku: da je nužno sadejstvo Ananke i Dajmona u cilju „osvežavanja” junakovog sećanja na sopstvenu paradigmu. Prisustvo Anankinih ometača, junakovih neprijatelja je, kao i prisustvo Dajmona, pomagača, konstanta bajkovnog sveta. Bez dejstva neprijatelja prisustvo Dajmona ne bi bilo sagledivo, zapis lične paradigmе ostao bi junaku tajna. Koraci na putu inicijacije, ili, u ovom smislu, vraćanja na put samosvešćenja, ostali bi neraspoznatljivi.

Ono što je zajedničko svim junacima usmenih priča jeste motivacija, volja za kretanjem i promenom. To kretanje i promena govore o težnji junakovih skrivenih aspekata za ostvarenjem. Oni svedoče o „impulu hrasta u žiru”, odnosno o „hrastovitosti žira”.¹⁷ I mi se danas služimo likovima priča isto onako kako su se njima služile kulture u svim vremenima – „da otkrivanjem njihovih mogućnosti nadahnemo obične živote. Izvanredni ljudi podstiču, vode i opominju.

---

¹⁶ Isto

¹⁷ Hilman, str.53.

Uzdižući se u hodnicima imaginacije-kao statue veličine, personifikacije divote i patnje-oni nam pomažu da preuzmemmo ono što nam je dato kao što su oni preuzeli ono što je bilo dato njima. Oni našem životu daju imaginarnu dimenziju. To, zapravo, i tražimo... da bismo se uzdigli do njihovog: da, zbližavajući se s njihovim svetom, svoj učinimo manje nepodnošljivim... Ova oličenja pojačane imaginacije urezuju nam se u dušu i postaju njeni učitelji.”¹⁸

Ako delija-devojka iz pomenute priče može nečemu da nas nauči, to je: uporno nastojanje da se klupko sopstvene subbine, potencijala, karaktera, razmota do krajnjih razmera, makar to značilo potpuno poništavanje početne konfiguracije konca, svega onoga što smo nekada mislili da jesmo i svega onoga što smo nekada smatrali svojim krajnjim dometom.

Početna pozicija delije-devojke je već markirana nužnošću izolacije: „**Bio jedan čovjek pa imao dosta kćeri, pa mu jedna nešto iskvari, te je otac počne karati. Ona se na to ražljuti, pa skine svoje odijelo, a obuče muško, i ode u svijet.**” Ovo je jedino mesto u bajci na kome se pominje otac junakinje i jedino mesto na kome se pominju ostale kćeri. Mada i naslov sadrži oblik množine („Otac i njegove kćeri”), nigde se više tokom pripovedanja narodni autor neće osvrnuti na porodično polazište junakinje, na njene sestre o kojima znamo samo da ih je bilo mnogo, niti na njenog oca. Mnošto kćeri upućuje na predinicacioni period u životu individue kada je potpuno uklopljena u kolektiv, nesvesna svoje posebnosti, niti nužnosti otkrivanja te posebnosti. Otac ima uobičajenu, na prvi pogled neprijateljsku funkciju podstrekača odvajanja. U stvari, on predstavlja prepostavku budućeg udaljavanja junakinje od početne pozicije i njenog kretanja ka samospoznaji:

„...ali mu jedna nešto iskvari...”

Može se prepostaviti da je „kvar” koji je devojka počinila sličan onome koji Pepeljuga čini, bilo da je reč o izrazu neposlušnosti bilo da je počinjen iz radoznalosti i nespretnosti. I taj „kvar” predstavlja jedno od lica Nužnosti. Očeva grdnja, ljutnja junakinje i odlazak u svet su koraci koji slede logiku Anankine niti. Karakteristično je kako bajka, nadalje, zadržava objavu Dajmona-pomoćnika motivom zasluge. Nepoznati domaćin je primio devojku preobučenu u mladića, na konak.

---

¹⁸ Hilman, str. 60.

Ona mu uzvraća i u znak zahvalnosti bdi celu noć i ubija aždaju koja je pomorila nekoliko domaćinovih sinova na spavanju. Kao nagradu, domaćin deliji-devojci poklanja konja čudesnih moći – Nakaradu iza čije se neugledne pojave krije vodič-pomoćnik. Ako posmatramo bajku kao alegorični model realnog egzistencijalnog kretanja na putu samospoznanje, nameće se zaključak da se nosilac lične tajne, andeo čuvar ili Dajmon objavljuje samo pod određenim uslovima, u okolnostima zasluge. To ne znači da njegovo prisustvo nije lebdeло još nad primarnom egzistencijalno-pripovednom frazom: „**Bio jednom jedan čovjek.**”

„Ako je „izuzetno” obuhvatnija kategorija, tada ćemo o dubinama ljudske prirode više naučiti proučavajući jednu izvanrednu osobu nego uzorak nagomilanih pojedinačnih slučajeva. Jedna jedina epizoda osvetjava čitavo vidno polje”, piše Hilman.¹⁹ A svet usmene književnosti nije ništa drugo do galerija sa izloženim portretima izuzetnih. Izuzetno u devojci iz bajke „Otač i njegove kćeri” jeste to što joj možemo, kao retkim figurinama epske usmene poezije, pridodati atribut „delija”. „Hrastovitost njenog žira toliko je snažna da menja inicijalnu zamisao Nužnosti, Ananke”. Ova junakinja predstavlja model inicijanta koji ne zazire od nepredvidivih transformacija sopstvene prirode, ma koliko se one činile drastičnim ili nelogičnim. Njena postepena metamorfoza od ženskog bića u biće muškog pola u stvari predstavlja dirljivu alegoriju hrabrosti koja nam je svima potrebna na putu samospoznanje. To je hrabrost upoznavanja svoje prave prirode i ponovnog ogledanja u kristalnom ogledalu izvorne predstave.

Njen gnev je odmotao klupko sledećih poteza: prvo je skinula svoje žensko odelo koje ju je uklapalo u uobičajenu, bezličnu patrijarhalnu sliku uzorne kćeri. Skidanje odeće u ovakovom kontekstu ima značenje odricanja od određenog stila života i odricanja od nametnutih pravila. Nagost ženskog tela je sledeći međumomenat koji na trenutak potvrđuje prirodu inicijalne pozicije (ženskost-poslušnost, pokornost, slabost, neindividualnost...). Međutim, sledeći segment nosi, nakon gneva, novu potvrdu hirovitosti žira i sklonosti nekonvencionalnim, neobičnim potezima (oblačenje muškog odela, promena identiteta, odlazak u svet, zauzimanje distance prema svemu što je prethodilo, izolacija, noć, bdenje, sablja kao atribut, borba protiv silne životinje, promena viđenja od strane drugih likova – o njoj govore kao o „čovjeku”).

---

¹⁹ Hilman, str.61.

Istorija književnih skulptura jeste galerija izuzetnih. Nisu sve kćeri oca iz bajke krenule na put. Samo jedna od mnogih. Činjenica da se i u stvarnom životu retki odvaže na dešifrovanje ličnog zapisa, po Hilmanu, snažno je izvorište književne umetnosti: „... književni likovi...su imaginarni mentori koji ponekad ne prestaju da budu vodiči ni u poodmaklim godinama.”²⁰

Priča o deliji – devojci je samo jedna od mnogih narodnih priča u čijem podtekstu leži, takođe, poruka o demistifikaciji roditelja, o njihovoj minornoj ulozi u životu pojedinca. Impuls hrasta junaku nalaže da se prepusti svetu kao vajaru, odgajivaču i učitelju. Ovo prepuštanje je početni korak svakog inicijanta na putu samospoznaje. Svaka bajka na modelu jednog junaka demonstrira kako se „roditeljski brine o nama sve što nas okružuje... da sveta nikad ne nedostaje, da on zuji i cveta od uputstava koja su uvek na raspolaganju.”²¹

Junakinji bajke „O tac i njegove kćeri” se po odmetanju u svet pruža mnoštvo prilika da se u ovu istinu uveri. Nepoznati domaćin će joj pružiti hranu, konak i pokloniti konja za lakše putovanje, u nepoznatom gradu biće primljena kao carski zet, u dalekoj, nepoznatoj planini visoka jela će joj biti sklonište pred divljom kobilom, u zemlji divova jedna mutna voda, gorko stablo jabuke i starica sa ranjenim dojkama će umeti da joj uzvrate pažnju i zaustave divovu poteru...

Dakle, po Hilmanu, junak priče, u ovom slučaju, junakinja inicijant, je ona figura koja je izgradila odnos poverenja sa svetom (njen lični vođa, dajmon Nakarada je u rastu tog poverenja ohrabruje; pod dejstvom njegovog glasa, delija-devojka neopterećena strahom odlazi u odmetnu ili divovsku zemlju, visoku planinu; mada prepun opasnosti, taj isti svet je spremjan da odabranima ukaže na glatke i svetle kamene površine na koje treba stati pri prelaženju preko mutne vode zla). Junak inicijant je onaj koji je izgradio odnos poverenja sa svetom. Bez tog poverenja nema imaginacije. Bez imaginacije nema vizije daljeg putovanja.

Putanja svake duše u traganju za sopstvenom paradigmom slikovito je predstavljena u putovanju mitskog junaka. Duša se kreće u kružnim putanjama, rekao je Plotin.²² Otuda se ni život ne služi pravolinijskim putevima; on, naprotiv okleva, dangubi, luta, odustaje, nanovo započinje, ponavlja se... život je stabilan haos, zbrkan i monoton u isti mah, i ja ne mogu

---

²⁰ Hilman, str. 249

²¹ Hilman, 135,136

²² Plotin: Eneade IV, NIRO „Književne novine“, Beograd, 1984, str. 139-147

unapred znati koji će beznačajan i banalan bit u ulaznoj vrednosti (svađa sa ocem, govor žira kao govor žestine) dovesti do krupne i značajne izlazne vrednosti”²³ (da junakinja prestane da bude samo jedna od kćeri, jedna od običnih koje nikada neće krenuti u potragu; da junakinja ne odustane od promene i da se ne pokori pretnji pogubljenja od strane carske porodice...).

Svako odvajanje je nezaobilazni deo obreda inicijacije. Devojka se odvaja od očevog doma, domaćinovog doma, carskog dvora..., Ideja „odeljenog” otvara kapiju vrta individualnosti. Ona nam je potrebna da bismo se potvrdili u svojoj neoponovljivosti i čuli njen zov...²⁴ Fantazam o izolaciji može nam pomoći da se pobrinemo za dajmona... povlačenje u osamu (je) obnavljanje veze sa svojim vlastitim pozvanjem, svojom odeljenom sudbinom.”²⁵

Težina zadataka pred kojim se nalaze junaci usmenih priča je fantastična, neverovatna. Zar nas pripovedač ne priprema tako na uvid da je izvorna predstava koju smo doneli sa sobom na svet izuzetno zahtevna i da traži od nas mnogo vere?²⁶ Ta predstava će tražiti najpre odmetanje u nepoznato, zatim sasecanje čudovišta sopstvene nagonske, destruktivne prirode, a potom, istrajnu, potvrđenu borbu za opstanak za carskom trpezom - trpezom duhovne vladavine. U običnom životu, podvigom ćemo smatrati hrabar odgovor duše na životne događaje. „Ta neočekivana odstupanja ne sputavaju glavnu nameru niti je podržavaju. Ona je zapravo prekrajaju, kao da odgovori duše na životne događaje istovremeno menjaju ustrojstvo i lađe i njene putanje. Prava je veština urasti u svet.”²⁷

Koliko nam za pravo daju narodne umotvorine ako počnemo da ih posmatramo kao tradicionalne modele za „urastanje u svet”? Ako se osnovni psihološki zadatak svake individue sastoji u otvaranju prema svetu, u urastanju u njega, kako tvrdi Hilman, moguće je proces inicijacije posmatrati kao proces psihološkog sazrevanja. Sazrevanje omogućuje da se „ličnost odvrati od fokusiranosti na egocentrične preokupacije i okrene se preokupacijama zajedničkim čitavom ljudskom rodu, da nadraste sebe i usmeri svoje pozvanje prema svetu i njegovim zahtevima”.²⁸ Kakav model služenja zajednici nudi usmeni pripovedač? Nadasve, reč je o služenju „carstvu”. Carstvo je u bajkama metafora za uspinjanje do vrhunske mudrosti. Do mudrosti junak stiže savladavanjem straha od sveta. Načinom na koji savlađuje

²³ Hilman, str.213.

²⁴ Hilman, str. 226.

²⁵ Hilman, str.228.

²⁶ Hilman, str. 305.

²⁷ Hilman, str. 309.

²⁸ Hilman, str. 360-361.

strahove, on postaje obrazac za preobražaj svakog pojedinca, a time i zajednice u celini. Dakle, carstvu, zajednici, najbolje se služi uzdizanjem iznad straha, punim otkrivanjem sopstvenih potencijala, sticanjem spokojstva koje donosi mudrost.

Ethos antropoi daimon, govorio je Heraklit. Karakter je sloboda. Kakav karakter je sposoban da iznese podareni žir do hrasta, da izvede put samospoznaje do kraja? Usmeni pripovedač otkriva: to je buntovan, promišljen, uporan, maštovit, čovek usmeren ka viziji, istrajan, nepomiren sa preprekama, pokrenut, motivisan, obdarjen intenzivnom energijom, samodisciplinom, ambicijom, čvrstim uverenjima, uzvišenim idealima, samokontrolom. Delija-devojka, videli smo, poseduje sve elemente ovog, idealnog modela.

Model ponašanja koji nosi junakinja bajke, dakle, sastojao bi se u odgovorima na dejstvo Nužnosti čije lice uvek nosi crte agresije i gospodarstva. Bajka nam ovim modelom sugerira i hronologiju pravilno zauzetih stavova:

1. pružanje otpora, otvoreno ispoljavanje gneva;
2. odricanje od starog identiteta, stavljanje maske želenog identiteta – odnosno stvaranje vizije želenog identiteta;
3. prostorno distanciranje od početnog stanja;
4. prihvatanje izazova, situacije koja zahteva odlučnost i budnost (aktiviranje svesti – sablje);
5. demonstracija budnosti u savladavanju destruktivnih, nagonskih sila u sopstvenoj prirodi (odluku o daljem putu doneće osoba povišene svesti);
6. otkrivanje nove energetske sile unutrašnjeg glasa, samopouzdanja (ovo je omogućilo aktiviranje budnosti, volje u prethodnom stadijumu);
7. potvrda sopstvenog poverenja u unutrašnji glas i nepoznata područja, evoluiranje u tom poverenju kroz nove izazove, kroz borbu muškog i ženskog principa u svakom pojedincu;
8. demonstracija lukavstva i hitrosti u borbi sa Glupošću, slepilom fizičke snage, a sve zarad;
9. postizanja višeg cilja - duhovnog sazrevanja, posedništva nad ezoteričnim znanjem – nad mudrošću i spokojstvom.

Ovaj put, pokazuje bajka, zahteva buntovnu, upornu, motivisanu individuu, sklonu samodisciplini, čvrstim uverenjima i uzvišenim idealima. Oružje koje se mora na taj put poneti sa sobom je: spremnost na otvoreno pokazivanje emocije (otpor), budnost svesti (sablja), poverenje u sopstveni glas (konj), mudra i pravovremena reč (lukavstvo).

Možda je najuzvišeniji cilj pripovedanja, u stvari, podsticanje slabih i klonulih da ponovo osete veličinu upisanu u sopstveni žir. Možda se kraljevski par na kraju bajke ne obrazuje zarad sebe, nego radi stvaranja, nove, jedinstvene subbine koja će ponovo krenuti u saznavanje zapisa u žiru. Moguće je da otuda potiče osećaj izvesne ponovljivosti na kraju svake bajkovite pripovesti, jer je staza koju opisuje bajka ponovljiva, večna. Kralj i kraljica nisu figure postavljene da vladaju, već da služe drugima kao vrhunski psihološki cilj.

Hilman, u skladu sa svojom jungovskom orijentacijom, tvrdi da postoji vrsta intuicije svojstvena celokupnom ljudskom rodu, posebna vrsta senzibiliteta koji on naziva „mitskim”. Recepција mita počivala bi upravo na ovoj vrsti intuicije. To je sposobnost opažanja paradigmе, vrednog obrasca koja se aktivira prilikom praćenja mitskih dešavanja. Model junaka bajke usvaja se zahvaljujući istoj vrsti senzibiliteta.

Kome pripada glas pripovedača? Izvorište usmene bajke je misterija koliko i put njenih junaka. U nekom imaginativnom, hilmanovskom kontekstu, moguće bi bilo odrediti taj glas kao glas vidovitog konja Nakarade, Dajmona, anđela čuvara sveopštег čovečanstva. Svakome Dajmonu, piše Hilman, potreban je vlastiti ideo u lepoti... (on) želi da bude viđen, zapažen, priznat... Metafora je njegov maternji jezik, isti onaj koji tvori poetsku osnovu uma,²⁹ a bajka se, videli smo, može razumeti kao proširena metafora, alegorija, parabola o žiru koji je krenuo na „hrastovanje” .

---

²⁹ Hilman, str. 69, 70.

ZAKLJUČAK

Psihološki pristup elementima inicijacije u svetu bajkovnih junaka zasnovan je na studiji „Kod duše“ Džejmsa Hilmana i sugerire jednu od mogućih poruka fantastične pripovetke kao specifično kodiranog teksta. Reanimacija antičkih, Sokratovih i Platonovih ideja o Dajmonu i Anankama omogućila je uspostavljanje određenih paralela. Pripovedač je posmatran kao prenosilac važnog životnog uputstva. Čudesni pomagači i povoljne situacije tumačene su kao otelotvorenje Dajmona, tajnog ličnog pratioca, anđela čuvara, unutrašnjeg sokratovskog glasa koji poznaće zapis utisnut na žiru svake pojedninačne subbine. Neprijatelji junaka bajke bili bi otelotvorenje Ananke, Nužnosti.

Junakinja bajke „Otac i njegove kćeri“ (Čajkanović, 62) analizirana je kao radikalni model otkrivanja sopstvene paradigme, zapisa u žiru „hrastovite“ životne putanje. Model ponašanja koji nosi junakinja ove bajke sastojao bi se u odgovorima na dejstvo Nužnosti čije lice uvek nosi crte agresije i gospodarstva. Na taj način, bajka se može razumeti kao katalog pravilno zauzetih životnih stavova: pružanje otpora granicama, otvoreno ispoljavanje gneva, odricanje od nametnutog identiteta, distanciranje od početnog stanja, konstantna budnost, oprez pri savladavanju nagonskih sila u sopstvenoj prirodi, lukavost i hitrost u borbi sa Glupošću, postizanje višeg cilja u vidu duhovnog sazrevanja, mudrosti i spokojstva.

Ovakav pristup tumačenju elemenata inicijacije omogućava sagledavanje višeg cilja pripovedanja, a to je podsticanje slabih, klonulih ili zaspalih da se suoče sa zaboravljenim značajem zapisa u žiru sopstvene, hrastovite subbine.

Literatura:

1. Hilman, Džejms: „Kod duše“, Fedon, Beograd, 2008. godine
2. Čajkanović, Veselin: „Čudotvorni prsten“, Prosveta, Niš, 2002. godine
3. Plotin: Eneade IV, NIRO „Književne novine“, Beograd, 1984. godine
4. Đorđević, T: „Životni krug“, Prosveta, Niš, 2002. godine
5. Jung, K. G: „Lavirint u čoveku“, Ars Libri, Beograd, 1995. godine
6. Kuper, Dž. K: „Ilustrovana enciklopedija tradicionalnih simbola“, Nolit, Beograd, 2004. Godine
7. Betelhajm, Bruno: „Značenje bajki“, Jugoslavija, Beograd, 1979. Godine

Svetlana Marković Štrbac

The Elements of the Ritual of Initiation in Serbian Folk Tales Featuring Female Characters

Summary

A psychological approach to the elements of initiation in the world of fairy tales heroes is based on the study „The Soul’s Code” by James Hillman, and it proposes one possible decoded message of a fantastic story as a specifically coded text. The reanimation of the ancient ideas of Socrates and Plato about Daimon and Ananke has enabled the setting a major message in the form of a user’s manual for life. Miraculous supporters and favourable circumstances have been interpreted as the embodiment of Daimon, a secret personal companion, angel savior „Socrates” internal voice that knows the insignia on the acorn of each and every individual destiny. The enemies of the fairy tale heroes would be the embodiment of Ananke, Necessity.

The heroin of the fairy tale „The Father and His Daughters” (Čajkanović, 62) has been analysed as a radical model of discovering her self-paradigm, written in the acorn of the „oak-like” life trajectory. The behavioural pattern of the heroine is influenced by the actions of Necessity who is always defined by aggression and despotism. In this manner the tale could be understood as a catalogue of all the right approaches to life: a defiance of boundaries, an open display of wrath, a denial of imposed identity, a distancing from the original status, permanent vigilance, alertness to fight personal passions, sharpness and quickness in fighting Stupidity (Giants), and the accomplishment of a higher purpose in the shape of acquiring spiritual maturity, wisdom and tranquility.

This kind of an approach in interpreting the elements of initiation provides an opportunity to consider the higher purpose of narration, and that is to support the weak, crestfallen or slumbering to face the forgotten meaning of the mark written in the acorn of their own oak-like destiny.